

САНА ОЛОХ

ХАБЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ
ДЕПУТАТТАР ОРОУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 115 (7032)

1990 сыл, Балаган ыйын 25 күнэ.

Смалата
3 харчы

★ Пресс-киин иһитиннэрэр ★

ТҮМҮК ТУГУ КӨРДӨРДӨ

Оттоонун быылыгы со-
онугар оройуон үрдүнүн
сүөһүгэ 34940 тонна до-
роххой айыллык соҕотуо-
наланаахтааҕын онугар
25217 тонна соҕотуопла-
шан, соруудах 72.1 бы-
рыһыан толордуна. Ол
һиңгэр «Мындааайы»
совхоз 95.3, «Мугудай»
совхоз 77.1, Субуруускай
аатынан совхоз 84.1,
Эрилик Эристин ааты-
нан совхоз 73.3, Найд
Маркс аатынан совхоз
66.3, «Бахсы» совхоз
58.6, «Чурапчы» совхоз
32.1 бырыһыан толорду-
лар. Отделениелартан со-
рудахтарын Болугур
107.5, Хахылах 121.4,
Хадаар 91.5, Маралаайы
87.2, Хатылы 84.3, Вост-
тоно 83.9 бырыһыан то-
лортоон балаача үчүгү
түмүтээхтэр. Ордук мө-
лөхтүн Төлөй, Толоон,
Чыаппар, Сылан, Ки-
лэки, Түөйя отделение-
лара үлээттилер. Ити-
лар общественнай сүөһү-
гэ быһаарыах отторун
анарыттан эрэ ордугун
соҕотуоплаахтар. Ол
һиңгэр түйөлөр 38, ки-
лэкилэр 37 бырыһыан
оттоонкулар.

Быыл оройуон үрдү-
нүн 1013 вено, ол иһигэр
32 толору механизация-
лаах, 17 механизирован-
най аһардаах, онтон ура-
тыта нөлө-илин уонна
илин эвенолара, үлээ-
тилер, Улаан-хамнаа та-
ба тэрийбит, күн-дьыл та-
ран биэрбит бириэмэлэ-

рин табыастаахтын ту-
һаммыт сорох эвенолар
кубадана суохтун үлээ-
тилер. Ол эрэри сорох
совхозтар, отделениелар
салайааччылары олох эр-
дэттэн оттуур сир бүтэ
дөн латтан сорох эвено-
лары үлэлэриттэн тура-
тылара, атын оройуон
нартан оттуур сир көр-
дөһүтэ буолан күн-дьыл
туһата суох ыһыа-
лара сүөһү айылгытын со-
ҕотуоплааһыттан ох-
сууну отторбута мөдүө-
суох. Онуоха эвенолар
маршруттарын кинилэр
кыахтарын, сир үүнүүтүн
учуоттааһына оҕоруу
эбиснааһыттан чакчы. Ол
түмүгэр сорох эвенолар
оттуур ходоуларга эрдэ
бүтүтээбэт, ардыгар
сир быдыһына даҕаны
тахсыталаабыта, Ити дьон
үлэбэ баҕатын, дьулурун
мөлтөтүүтэ, санаатын ту-
һаринга тэрдийбэт.

Эрилик Эристин аа-
тынан совхозтан Михаил
Афанасьевич Посельский
(Холтоно), Николай Ива-
нович Ноев, Василий
Иванович Гаврильев (Ха-
даар), Константин
Константинович Адамов
(Чакыр), «Мындааайы»
совхозтан Николай Инно-
кентьевич Николаев,
Дмитрий Михайлович Но-
ов, Дмитрий Михайлович
Сидоров (Болугур), Васи-
лий Васильевич Хомин-
доев (Соловьев), Гаври-
л Николаевич Бани (Хахы-
лах), «Мугудай» совхоз-

тан Филипп Луи Дья-
ков (Маралаайы), «Бах-
сы» совхозтан Петр Ко-
стантинович Попов (Ам-
мада киирэн оттообут) то-
лору механизациялаах
эвенолара сорудахтарын
лаша аһартаатылар.

Быыл техника сым-
дыар ходоуларын үүнү-
тэ мөлтөх этэ. Ол ону-
гар үрүйэ-харыйа, сорох
отохтор, кырыны быстах
сирдэр балаача үүмүт-
тэрэ. Онон нөлө-илин уон-
на илин эвенолара бала-
ча оттоотулар. Холбоур,
Эрилик Эристин ааты-
нан совхозтан Петр Ни-
колаевич Дьяковская
(Хадаар), Холтонотон
Нам оройуонугар оттоо-
бут Афанасий Афанась-
евич Смирнов, «Мугу-
дай» совхозтан Семен
Петрович Максимов, Се-
мен Гаврильевич Чел-
дерин (Төлөй), «Бах-
сы» совхозтан Нуотара
оттообут Федор Федоро-
вич Оконешников, Проко-
пий Трофимович Ефимов,
Василий Петрович По-
пов (Чыаппаралар), Васи-
лий Васильевич Гоголев
(Толоон), «Чурапчы» со-
вхозтан Борис Алексеевич
Трофимов (Сылан), Ни-
колай Романович Бара-
ков (Арымлаах), Субу-
руускай аатынан совхоз-
тан Семен Николаевич
Захаров, Егор Федорович
Попов, Семен Степанович
Варашков, Константин
Васильевич Чичигинаров
(Хатылы) былааннарын

аһардылар. Талах, быы-
һык, уу отун иһэн-тонон
хоруйсубут илин эвенола-
ра кубадана суох көрдө-
рүүлэниилэр.

Кэлэр өртүгэр быыл-
гы сымтан уруон оҕос-
туохтуну наада. Дьы-
лааттан, от үүнүүтүтөн
көрөн оттуур эвенолары
тэрийтэллэрбит сөн буол-
су. Наада түбэлтэттэр,
сир хаалларбат туһутар,
булкаастаах даяаны эве-
нолары тэрийтэллэр
табыастаах буолуон сөп.
Ити боппуруоһу совхоз-
тар, отделениелар сала-
талара үөртөн көрөллөрө
наада. Оччобуна техника
күүһүн көйүүстээхтик
туһаннаахха, нөлө-илин
уонна илин эвеноларын
үлэлэрин кудумсутоохха,
ардаахха күннэри таба
туһаннаахха сөп.

Сыл ахсын оттуур эве-
нолары техниканын хаа-
чыһына, саппаас чааста-
ры булуутта ыраахаттары
көрсөбүт. Онуоха «Агро-
техснаб» предприятие би-
риэмэттэр совхозтарга
көмөнү өҥөрбөт, сезонна-
бы үлэ тийиһин кэлтэ-
бинэ эрэ түптэ-түрүлүн
үрдүгэр түһэбэт, харда-
рыта буруйу түһэсэбэт.
Бурдук ыһыллыахтааҕа,
күһүн хомуллуохтааҕа,
сүөһүгэ от соҕотуопла-
наахтааҕа биллэр, ол үр-
дүнүн эрдэттэн дьаһаныы,
туруорсуу, була-тала са-
тааһын суох. Онон эве-
нолар сым ахсын онко хо-
йутаан киирэллэрэ, ал-
дыһымылар-көһөннүлэрэ,
күнү-дьыл сүтэриллэрэ
таһаарыллар. Иһинитин
ити итэстэр учуотта-
наах туһаахтар.

Фермер дьыалата

Украинская ССР, Тер-
нопольская уобалас Ла-
новецкая оройуонугар
«Айона» дьин бэйэтэ
фермерскай хаһаайысты-
батыгар Иван Васильевич
Гусар иһин сыман түбү-
гүрүр. Быыл хомуурга
бөлөһүннэ фермердэр,
иһиттэр төрдөлөр, үлэ
улаханым көрсөбүттэрэ.
Бары наадалаах туугула-
ры—бурдук кутар аи-
наардарын, бурдугу ас-
тыр сирдэрин бэрйибит-

ДОЙДУТТАН ТЭЙЭН

Быыл саасыта ку-
раанынан сорох хаһаайы-
стыбалар үгүс оттуур эве-
нолары атын сирдэргэ
мыталаабыттара. «Бахсы»
совхоз Чыаппаратааҕы от-
делениеттан Федор Фе-
дорович Оконешников са-
лайаччылаах 15 киби-
лаах нөлө-илин эвенола
Нуотара учаастагар үлэ-
лэтэ. Оччуттар тоһе да-
ганы кубадан сирдээх-уот-
таах, уулаах да буоллар
илиндэрин араарбаа
дуулуун үлээттилер.
Кинилэр ардаахха да
күннэргэ үлэлэрин таба
аттарынан ыһыттарга
былааны толоруута төһүү-
нэ буолла.
Эвено сезон устата 250

РСФСР Верховный Советын сессиятыгар

МОСКВА. (ССТА).
Россия парламент үлэ-
тин аасыт идиэлэтэ хас
да дьобууннаах докумуону
ыһыһынан түмүктөннө.
Олортон бириэстэрэ —
«РСФСР тас өртүгэр на-
ционалыстар иһин арды-
ларынааҕы иһирээннэр
быһаарыла РСФСР
гражданинын кыттыла-
рын туһунан» уураах.
Уураах республика граж-
данинын националыстар
иһирээннэри быһаарсыта
республика тас өртүгэр
ыһтар сатаммытын бил-
нэр. Россия депутаттара
саныыларынан, ССРС
Верховнай Совета бары
союзнай республикалары
ыһтары биригэ онук оро-
йуоннарга бэрэдөн ту-
тарга аналлаах республи-
калар иһин ардылары-
лааҕы чаастары тэрийэр
туһунан быһаарым ыһы-
наахтаах. Онук подра-
делениелары тэрийи ба-
да өртүнүн эрэ ыһыл-
лаахтаах.

Кэлэр сыл бастакы кү-
нүттэн Советскай былаас
Россияны органныр
бөлөһүннэ органныр туу-
луга суох тахсар буолуох-
тара. «РСФСР Верховнай
Советын хаһыаттарын
уонна сурунаалларын ту-
һунан» уураахха итиник
быһаарынын эһилиннэ.
РСФСР Министрларын
Совета уонна былаас
олохтоох органныр олох-
тоох издательскай кыам-
талары народнай депутат-
тар Советтарын дьаһал-
ларыгар төһөрөр туһу-
нан боппуруоһу быһа-
рыах туһаахтар.

Аасыт субуот аҕа
РСФСР Верховнай Со-
ветин сайабыллыаһыгар
куластааһын көрүм суо-
ҕун тардыһына. Ол
сайабыллыаһына балаан-
ыһын 21 күнүгэр ССРС
Верховнай Советын му-
һаагар дойду экономи-
ческай уонна обществен-
най-политическай олох-
сүрүннээһингэ ССРС
Президенттэр презы-
дайнай боломуочуулары
бирэр туһунан этин
дүүлэһилибиттэн си-
бэстээн суруллубута.

Итиннэ сыһаннаах по-
зиция РСФСР Верховнай
Советын Президиумун бэ-
чээттэти таһаарыт сайа-
быллыаһыгар эһилин-
на. Ити докумуонга уос-
кээбит быһыыга-майгыга
ССРС Президенттэр он-
нок боломуочуулары ба-
рыллыа суохтаах дьон би-
эргэттиллэр. Оттон олоҕор
бэрилиннэхтэринэ, РСФСР
Верховнай Советын Пре-
зидиума, РСФСР Верхов-
най Советын Председате-
лэ РСФСР суверенитетын
уонна конституционнай
тутулу көмүскүүрүгэ на-
далаах бары дьаһаллары
ыһаахтара.

тэра, техникаларын ба-
лэһиннэбэттэрэ. Оттон үү-
лүү үрдүк буолла: кы-
һыгыттыллыбыт сө-
лөһүннэ талах кыһынын
кирибэт ыһа үүннэ, гре-
чка сити эрэр. Фермер
хараһын кукурузалаах хо-
нуу маньытар. Саахары-
най сүбүөкүлэ даҕаны
мыһыныта суох аһы биз-
рибэ.

Хомуурга сүтүгү фер-
мер сөбүлээбэт.

Банктан ыһыт сууда-
ларын сороһун хайы-
үйэ быһырыллыгы үү-
күүттөн төлөбүттэрэ. Бы-

һыл өссө сороһун өкө-
руохтара. Дохуоттарынан
тыа хаһаайыстыбатын мас-
сыналарын, уобурудуу,
наадалаах туттар сөби-сэ-
биргэли булунар баҕа-
лаахтар. Оттон государ-
ство бастакы кылаастаах
бородуусууһаны ыһааҕа.
Ким да көчөөттоох ха-
лама суоҕа.

Снимокка: фермердэр
бөлөһүннэ сымдылар бу аг-
регаторга бурдугу ыраа-
стырыа туттуллуоҕа.

Ю. Ильенко фотота,
(ССТА фотохрониката).

Күһүнү түбүктэр

Бу күннэргэ оройуон
совхозтарыгар туораттаах
културалар хомуурдара
уонна хортусууһу хо-
тообун түмүктэниилэр.
«Чурапчы» совхоз бурдугу
250 гектарга ыһы-
тыттан, кураанынааҕа дьон
ааттаан, 150 гектары
акт быһыытынан сисэ-
һиҥа ыһыттарыта. Бур-
дунна аһаан быстарыт
100 гектарытан валово-
йууна 150 тонна бурдугу
ылла. Оттон «Мугудай»
совхоз 400 гектарытан
аһарын курдугу бурду-
ка аһаан быстараа, иһи-
тэн ордугун эмнэ анта-
пыта. Ол эрэри кураа-
наһын эрэ төбөһүтэ буол-
бака, үксүн ыһах сүөһү
уонна сылгы сизин, үлү
көһөн бүтүрдэ. Быстар-
быт сириттэн гектарытан
ортоһунан 6,4 центнер
үүнүүнү ылла. Бүтэһин
50 гектардарын иллэрээ
күн, улахан тоноруулар
түспүтүрүн көһнө, бэр-
кэһиннэ хомууһун бүтүр-
дүлэр.

Субу күннэрдээҕи би-
р улаастыһылыбыт быһа-
арынын эрйэр боппуру-
оһунан кыстык буолар.
Бэҕэһэни туругунан
«Мындааайы» уонна

«Чурапчы» совхозтарга
ыһыһык ыһахтар кыс-
тык сирдэрин була иһи-
тэр. Атын хаһаайыстыба-
лар, аатыгар да буоллар,
кыстык хотоннору була-
лартаабыт курдуктар. Ити
отчуоттан эрэ көстөрү-
нүн. Ие дьинэр киирдэх-
кэ, холобур, «Бахсы»
совхоз Анхай сайылыта
Чыаппарата киирэхтөөрө
күн бүгүһүгэр дьини ха-
бан көһөллөрө биллибэ-
кэ олоһоллор. Оттон Су-
буруускай аатынан сов-
хоз Кыһыллааҕы бири-
гдөөттүгэр борооскуллар
кыстыгы булбуттарын ту-
һунан ким-хайа иһиннэ
айаараламмыттара да, сы-
лаас эһин айыллык кы-
һаан бэлэһиннээхкэ, хо-
тонноро кыһан сыбаа-
манна бу үлүгүрдээх то-
норууларга төттөрү та-
һырыа хотоннору ордо-
дулар. Онон күһүҥкү
улахан хаһааннар кы-
рыларын курааннаах ха-
рахха өкчөчү тартарак,
туос аччык көрсөрө ку-
һаһыннэр. Онуоха сов-
хоз да, отделение да са-
лааллара чуҕастааҕы
күннэргэ туох дьаһалы
ыһаалара биллибэт.

Эрилик Эристин аа-
тынан совхоз Холтоното-

ду отделениетин хоро-
бор муостаахтара. кыһынтын
ханык сымтытын курдук,
алаастар, үрөхтэр хонно-
торун-быттыктарын хонор
сир онгонот, тугу эмэ-та-
ба ханыктаахтарына мач-
чыһыта буолан сымдыл-
лар. Атын да совхозтарга
субаннар кыстыгы бу-
луохтара ыһаах. Аһы су-
бу күннэргэ куобах бу-
тааһынынан үлүһүйөн
мистээх сүөһү кыстыгы-
нан дьарытаннар эһиннэ-
тээх кыһи да баара бил-
либэт.

Сахалар аталларын кур-
дун. «Бокорууһу даҕаны
ыһаах» диирибт, буна, бу
күннэргэ табыллыбата
буолуо. Кыһынтын хонук-
тар ааһыллаллара арыһах
күннэр хааллылар. Онон
сүөһү кыстыгын боппу-
руоһунан дьыннээхтик
дьарытаннарбыт наада.
Күһүҥкү тоноруулар сүө-
һүнү быһа түһэрэллэр
умнарыт табыллыбат.
Оттон ол быһылгы кур-
дук кыһынтын аһылы-
таах дьылга чөлүсэр ту-
һарыллара ыһаах, ону аа-
һан кыһынтын ыйдарга
эһин аһылыгы дэлэчин
бэлэһиннэ сымнээхтиги-
нэ, сүөһү ырыһаннааһы-
ныгар, өлүүтүгүр даҕаны
тэрдэһин сөбүн умнуо
суох туһааһыт.

Р. СОФРОНОВА,
ОАПХ диспетчера,
зоотехник.

С. СТЕПАНОВ.

Хөндийгүстүбанный ах-
саанга кннрэн үлэлтээ.

М. НОГОВИЦЫНА,
типোগрафия бухгалтера

Т. Карлашевская фотога.

◆ Кыра участантар кэскиллэрэ ◆
КҮНДҮТҮК САНЫЫБЫТ

— Эфиргэ нэвчлэлэгч гүергэ тахсабыт, — дшир идэтийббит тележурналист Александр Короманн. — Үлэлнйргэ барахан, Элбэги төлөөн, бизнйилэри сибээс үзэллэйтэн шийтэ

С. БОРОВКОВ.
(ССТА корр.)

Ол азары республика очмотоогу салататын сынга даяалыан. Маддыкхн пзидилеини Лейин аатынан уонна «Кыһыл сис» колхозтара хату орокуоннарга көүүгэ ытыылдыбыттара. Оонно, ханыаттарга үгүстүк суруйалларын курдук, турар-турбат олохчу барбыта. Ол дьоннортон сорохторо өлөн, сорохторо оино-мэни олохсуйан, си-

Анх нэгн сэлэнхэн,
1992 сэлэнхэн, Кундуй-
га огуула аймалыгын
80, Мэлдэхэн нэһил-
гын икн нолхона нолуу-
га барбеттара 50 сэл-
га туолар, Итинэн сибээс
тээн Эрлэн, Эрлэтин
аатынан солхоз уонка би-
лэтин Мэлдэхэн нэһи-
лэтин олохтоохтара Кун-
дуй кыта сибээстээх
нэһилдэстэрэ кыта
халдэһон олбэт-сүһэт
туох эмэ бэлэһин оһорол-
лорутар бэсарабын Ону
таһына бу үтү Дойдуну
нодьуустээхтин туһанар
туһунан толкуйдуох баа-
ра.

Т. СОКОЛЬНИКОВ

ОҶО КУТУН ТУТАН

Омск нөрдөхө, библиотекка үлөттүгүн өрдүк сыймабас, сүдүргү үлө сүөх — кинизгени. Илан биэр да үлөк бүтөр днөх күрдүк өйдүөхкө эмнэ сеп. Ол эрэзри ба. Иетия дыйалатын билэр, бу дыйалада ис сүтөттөн сыймаанабар кинээхэ библиотекары үлэгэ улахан интэр-сырдатар үлэгэ кубулулар. Дирек агрошислатын библиотеката оскуча түөрт хоһун ылар. Бу, Мария Михайловна этэринэн оройуон атын оскуча таады библиотекаларыгар холөөтөххө, быдан өрдүк балалыканын. Библиотека 15 тыһынча кинигэ фондалаах. Итинтэн 7 тыһыңчыта үүс-үрмн литература, атына — үчөбиннар.

Эрдэнтэн үчүгэйрик
балааныммыт үлэ хайза
да ситийнилэх буюу
лаачча. Ол да нинэ буюу
доо, киш бэйтэ тари-
йн ыһаар утрешыста-
рыгар. ^{тэһэ}тэһэ аджада,
лэригэр. ^{адаа}адаа чылар
конференцияларыгар, дис-
путтарга үөрэнээччилэр
уонна учууталлар эрэ
буолбакка, ^{төрөһүттэр}төрөһүттэр

Мария Михайловна обону минигени таптыырга улунан угус стандардари агарбут. Холбоур: «Кинигени харыстаа»... (3и

«Кингэ — билин гөр-
дө» днйя саамай сөлкө
италлар. Оттон ол би-
линин үүнэр көлүнө-
дүн үрдүк културала-
лах, дини билгилээх,
сөө куту тутар Мария
Михайловна курдук эн-
туунастар итэлэллэр.

Д. ЭВЕРСТОВ.

по-малкиа олохсуйан, сир-

Биниги биир дойдулаах геройдарбыт

Согорутаабыта Норуоттар Доһордоһуулара орденнаа
«Томпо» совхоз директора Василий Михайлович Нладкин-
на Социалистической Улз Геройун аата икэриллибитин ту-
һунан үөрүүлээх сурах бийиги республикабытын тилийэ
көттө. Киниэхэ бу үрдүк ааты икэрэр туһунан ССРС Пре-
зиденин Ыйаабар «Тыа хаһаайыстыбатын бөрдүүксүйэ-
тын өгөрөн таһарыыга уонна государствено атыһаа-
һынгга уһулуччулаах ситиһиһлэрин, социальной бөлүү-
рүөстэри быһаарыыга тус бэйэтин улахан кылээтын
ийин...» диэн этиллибит.

САХА сиритэр совхозтар тэриллинларын сааһаа уон араа тыһыынантан таһса табалаах совхоз отделенийнэн олоорбут тиимикэт-түбүмэт хаһаайыстыбаны сүүрбэ үс тыһыыҥча кэриҥэ табалаах, элбүх техникалаах, зоономиһестай өртүүнүн залпааһаадырбыт бигэ-таба хаһаайыстыба оҕорбут, үбүһүннэр күнүһүннэри олох-руһун сымлы быһа сылдьыһар суол баар буолуу да, туох барыта тыалдьахтаах.

Кини итинэн салгыа тоботугэр буһара сылдьар былаанын көмүсүр:

— Мин Томптонтон эрэ дьинин көһөрбөккө, Топонийага сага бөһүөлэгитутарга дини санымыбын. Кини котельнайдаах эгит, куоратты сага бөһүөлэгит.

ринэн смлы быһа смл-
дыһар суол баар буол-
лун да, туох барыта
кыаллаахтаах.

Кини итинэн салгыа
тобугуэр буһара смлдьар
былаанын көрсүр:

— Миң Томптонто эрээ-
дэниң көһөрбөөкө. Топол-
лайыга сага бөлүөлэти
тутарга дини санамыбиг.
Кини котельнайдаах эгини,
пуораттмы сага бөлүөлэ-
ги.

буолан, куораттыгы бөлүөлөтү тууту садаламатын управлający банка билер итэ.

Ээргэ далай, кавинирга судургу, аторго добог. Оттог Василий Михайлович (баара-суога отделение управлający кини) үгүс сапайааччылары кытта кэпсэтпэн ардыгар холдубуттан бир занычан тахсан-баран кикис дэнинан эбигилл кини.

— Ама дуу? Ол тугу-
нан ордоору гынады?
— Аныгы сага дын-
лэргэ анытылым тэрл-
лэх буюуохтаахпыт.
Эбисинэр хаадыааһабыт
остуохтарын хампырыан
эрэр олохторун сага
дыага киллэрнэхтэре
дуу?

— Халтан оччо элбэх сага мизабали мьлаахыг тий? Оройуонтан оччо элбэрл биэрбэттөрө чак тм.

— Согурууттан ,биһач чы атылабан аралмахпыт.

Санаабыт санаа булурбайбат, эппит тыл биэс Василий Михайлович 1976 сыйл нам мыйгар Төһолунайга көһөөт да, соххос биэр эппиттэхх үлүйтти.

Топодинайдар бэртээхэй дээн кулуунтаахтар, стадионнаахтар, сүүнэ спортзаллаахтар, музыхалнай оculosлооахтар, баяннытанар, танас сууытар комбинаттаахтар, инстэнэр мастерсыйдаахтар.

Дво ити кланэ тутунал налан куораттан итэбэстээх буолуохтарай.

Туорт-бвэс сымлалдыта добуочу эппиэттээх дво

— Дээ — элбэх, улахан далааһыннаах үлэ барбыт сирэ ээбит. Истанбулын илэ харакшынан көрөн итгэйдим. Кладкия Герой буолуон сөлгөөх иһин эбит, — диэбитэ ол боччумнаах дьахыон иһин.

уон адыс совхозтар директордара Тыһыллыаҥа семинарга кэлэ сылдьыбыттар. Хаһайын бөлүөтэги, производствений объекттарын таритон көрдөрүүтүн кэннэ колледгадара элпичтэр этэ:

— Василий Михайлович, үлүһүн, эбин түбүгү-сэддэги бэйэҥэр Зойна булунап ивэр эбиккени, Дьэ, билэ «ылдыбыт» илгээһи түһүлүн.

— Табагчыттар ыраакан ууслуобууада олорор, үлүннэр дьон: кыйыны тог олорор-хатаалар, савыны ардахха-синикке бататаллар, өгүрүк куйааска буйаллар, Наар итинник олохха туох доруобууага доруобууа буолуой. Боруоба, наар балааккада олорон нар эр. Онон билиэхэ профилактикатори маада. Табагчыттар ууслууналары кэмгэр оһио

Афанасий Корнилов

ОЛОХ ҮӨНҮГЭР

Очерк

— Буна, онно эзбэх үн
наада буолуо ээ, мөлү-
бүөнүнэн!

— Буоллуң! Эргээн, эмэсирэн эрэр дьыалары көһөрөн ажалан олордорго эмнэ добуочу үл ороскуоттанын. Хаһа, уонна ол дьыаларга хайтан кэлэн ваннай, туалет костордоох буолуоххунуй? Эмнэ былыргылыны тарынан озороргор тигилэнэ. Онон өгөстө сөрүһөн баран олохтоохтук өгөстүүххэ наада. Эбээн норуота атыттар курдук кичилин дьыага - уонна озорор бырааба суох үһү дүө?

Бийнхөх буулаачны
звөгт удахан да, ньсууд
да согус боппуруону нэ-
сэгэн, куолулахан нирен
баран, улам умнан хаал-
ларан кэбинин днэн Суох,
Насилий Михайлович ону
умнубатага. Күнн 1967
сыллаахха партия Томпо-
тоову райкомун бастакы
секретарьгар (бука, хаста
да сирей нэлээгини көн-
нигтэн збита буолуо) су-
рук киллөрбитэ. Онно
кэрини сукулдуубут.

«Эбэн нэрэгтүн эконо-
миката, культура өртүнэй
сайдыгта, онгоруудаах
күүстэри саймынары
суолтан-кистэн, транспор-
тан тутудуктаах. Онон
сылы быһа эргиччи сэл-
дэһһар суоллаах сиргэ
бөһүөлэги Тополнайга
көһөрөр боппуруоһу бы-
һаарыаха.

1967 сьмтан ыла То-
подийнэй сага тиипгээх
бөхүөлэнг тутуу генераль-
най былааным онготорор-
го. Тутуу бары комму-
нальнай усубуйалаах
дывэлэр, кини котельна-
йы, электростанцияны уо-
д. а. тутууттан савал-
ныхтаах. Аан бастаан
оскуолаттан, интернаттан,
басууһаттан, обществен-
най, государственнай тэ-
рилгэлэр үрдэшин дывэл-
энтэн савалныхтаах.

Отделение
управляющая
В. Кладкин».

Саңа бөһүөлөтү тутар туһунан райкомга, райсо- ветке исподомуктар, респуб-лика үрдүкү органның бар-гыга үтүс келетини барбы-ты тахчы. Ону барытын бөһүөлөчү, ошмо кыт-тааччы, дымакада суру-лис тобулааччы — отде-ление управлениелай, Ила-дин. Туох-хайык ичиниз, саңа бөһүөлөк генераль-най былаанын оңорторо охсон ылар. Онуга суох саңа бөһүөлөтү, буолаары

сага бөхуэлэж тугуула-
рын сүнийэр, 1970 сэл-
лаахха Тоюоднайга инхи
олорор дьэз, хотельвай
акылааттарын тугээр.

Биләни турар, Кладный партия райкомун, райсовет исполкомун өаөбүлл, көмөтө суох итинник суу дымалааны оннуттан хамсатара ыырахан, кыалдыа да суох эбитэ ини.

Манна дараган манныгы ахтыагы бадарыллар. Урут Томпо оройуонугар өр ыылларга райком бастагы секретарынан үлэлэбэт Василий Михайлович Чупров келин В. М. Кладничка «Эн хайдахгынан санга бөһүөлүтү тууу курдун олус уустук, ыырахан дымалааны ситистиге? Дьэ, маладьыас ийи абиккий!» — диип сөрөн сүрөйүбүт этэ.

Дээ. онон Тололхайга
эбэн Томпотун ынаа-
нан улуу тууу садала-
нар. Тууу булан барап
иткнэ тийнэ итгнэга
манна кэлэн тардылгы-
та суох буолуу дуо. Мэ-
хэй-аһаһ, харгыс эрэ эл-
бэх этэ. Ол айы. Васи-
лий Михайлович туруор-
суута, суурута көүгүтэ
адыһахтааһар өссө эл-
бэн испитэ. Элбэхтэн
адыһах холобур: райсовет
исполкомун председате-
ли адырыһыгар деутат-
таскый залпрос, райком
бастагы секретарыгар су-
рук, партия райкомун
бастагы секретарын уо-
на ССНП обкомун секре-
тарын адырыстарыгар
сурук, республика Ми-
нистрдэрин Советын Пред-
седателлэргэ сурук. ССНП
обкомун бастагы секрета-
рыгар хаста да суруйуу.
Дээ дырээлэһин. Дээ
мүкүһүү диэтэрин

Ити дээрэлзэни, бөхүүлэгч тутан өрө тир-гиллин бириэмэтнэгэр «По-беда» отделение, эмил В. М. Кладкин даянһан туруорсуутунав, 1974 шаллаахха таба интнйтан даярыктанар хайш-калаах туспа совхоз буо-шар. Директор болнууру-ну туруорсарыгар, ба-лаарсарыгар эсөө ордун-дыадырар, тутуу барар-гэтимэ күүһүрар, 1976 шаллаахха сааһыары «Томпо» совхоз киинэ Томпо сэдэинэваттан са-на тутуулубут, эсөө да-тутуула турар Тополинай бөхүүлэнике кевөн куку-руур, Дьэ бу кевүөх ин-ниэ директорс эсөө биэр, содүмэр днэхха соп-идея киһарар.

үлгээг-агаан Ляов ку-
ранга, мизбэл атыла-
хыннара командирова-
дыр. Бишр, уон да гар-
нигуру буюу баама, бүтүн
бөхүөдэк дьонун — эбэл-
нэр наадыныларын го-
лорлоуу.

Ол командировак-ам-
мыт хорсун саналаах
уол ыраах дойдуга тий-
иэн суурбута-ноппуга. Ки-
ни мнэбэл атылаһан ба-
ран онтуг тийиэн мыта-
рыгар уол (!) вагон ваа-
да буолар. Командиро-
вак-аммыт табармы аны
ону «мүлүү туттара»
Львовтан Москвада барон
кэлэр.

Дээ олон Тоголинтайга
сага днээдэ көһөн киһи-
бит маллар бары хэриэстэ
сага мнэбэли атымлаһан
үөрүүлэрэгэр үөрүү эбил-
лэр.

Тополниайга тутуу билгичин да бара турар. Бу дохон суурүктэх Томпо өрүс нийслэлтүгэр турар Дьаагы хайаларын бичигһар баар буюлбут диничи бөһүөлэксэ билгичин илэлиин мэдүнэмэйнэ эхэлбэх квартиралаах сүүй-бэччэ дьыа билинчэн толору тигичин-таһыны турар. Хас квартира айыы суунуоххун баардаххына — ваннай, наадагар туалеттыр хос, итин ууга наадыдаххына — кырааны эс, тынны ууга баардаххына — элэс кырааны эрий, Тэбийбэтэххинэ телевизорда кор. радиота, иһит, добетторгун кытта телефонунан да кэлсэт.

Таба китар биргээдэлэргэ үлэлхир 120-чэ эбээн дьыа нэргэттэртэн совхоттарын кини улайбатыр — Тодолнайга 110-чан тахса ыал кватиралаахтар. Ыстаадалырттын бөһүөлэккэ киирдннэр да сыйлас, толору тэриллэх. нинтээх-хонустаах, тагастаах-сантаах кватирга баам. Дуоһуяа уугу, сыйнаа. Оттон ыстаадаа сыйлаар бирэмэлдэригэр кинилэр дьизэлэрин ким да тыопат, ким да былдыаспат — хитанан баран турар, эбэтэр дьыа нэргэнтэн хайалара эми бөһүөлэкс баар буоллаҕына, эппи толору быраалтаах хаһаа-баа.

Олорор диялэртэн үс
тыммытан иккитэн ор-
дуга совхоз-убуһа ту-
тулуһулар. Билигин өс-
сө иккн өнүк дьаһ ту-
туллан үлөрө кинээри ту-
рар.

Васильи Михайлович Кладкин дьон туругар, чуолгаан кыра норуот — эбээннэр тустарыгар, күнүтэ кыһамыястын көрдөрөр үгүс холобурдартан өссө икки түгэни көпсүм.

Томпдор өсөт сөвхөз
өдөлөннөт эрдэхтерин
бынр саас табаһыттар
үгэс буолбут быраһыны-
ныктарын — Табаһыт
кутун атаарыыга бэлэм-
нэни сагаламмыта. Урун-
куттан да бу быраһыны-
ныкка бэлэмнэни олох-
ордо, нмэ оройуттан са-
далаааччы. Управляю-
щайга «дьюмор туох эмэ
сэдэх табаары, Хаандыга-
да суоһу адалан атым-
латтарбыт иһин» диип са-
наа киирэр. Иһиң гынар
да, сөвхөһүн салыйааччы-
ларын сүүн олоһонко
хаайан командиронка ылан
Москвалыыр.

— Москва маданын
нарын нэрийн эр дын
нейлоновой (очистову-
га са тарганы эрр му-
да) ырбаахыларын, араас
сртердери жин атын
ласнытын бардын,
— дин ахтар нэнийки Ва-
сийл Михайлович. — Би-
рякхийн эр албалтын
— уонунан устууканы,
Продавецтар сирэйбин-ха-
рахтын кереллор. Туох
эрэ саарбах нийн, усту-
кулээн сылдыар дуу дин
уорбалыылар биньа-
аах.

Василий Михайлович
ол сымдын РСФСР Ми-
нистрдарын Советын Пред-
седателин референцини
үзлүгүн Сахага сирни
кинитигар кириэн көдө
сымдыр наадатын көп-
сийир, сорох атын сым-
нын-сөрүтүн толороругар
көмө көрдүүр.
— Додоор, абазынар-
тын нейлон ырыаахынан
тазгыннарар арымь эрдэ
буолуо сүбө дуо,— диир
ол эппиктээх үзүлгит.
— Мин көрдөхпүнэ,
Москвага киби барыта
нейлон ырыаахыны көтө
сүмдэр дим.

— Түүх дин этгэххний, Москва дайду витрината буоллара дин, — диир анараангыта дийс үрдүн көрө-көрө.

Түүрт-хас сыл буолла соххос директора оссө биир иделнан «Ыалды-быта», «Ыалдына» эрэ дуо, онтукутаны олоххо киллээрэ туһутар байыһынар бэйгэ-үлэ булунак күн бүгүттөр диири туһутура сымдыар.

Арбайым дасаным, уонна сымлаабыта хотугу

Дэв, сон Толомийн
профилактикийн тугуу-
луухтаах снр буудалар.

Сынныңаачылар ой-
ойуур устун дызарбайах-
тара, итиниз Топпо-
кирэн куугулдхара,
куйаас кунга сугулдх-
ара. Ыраас, кизг-куг-
дыга сынныңахтара.
Барыта эмг үлэйтэрин
көрүүлэрин - истинлери-
тэн, субаларын буолу-
тэ.
Профилактикарыга миз-
эс баар буолуларына киин-
лэртэн лутевка Ылан
итин да соххотар таби-
ахтара кэлэн сынныңаач
арыахтарын сөн үтү.

— Ийнэ сирдэргэ бигэргэ-хэлэргэ, эгнэ, эрэйзэ бэрт. Дымала атавар урдаагана бийнэхэ да асана сэнхшаныхаа сэл уулзуу. — дээр директор. Технической докумен- таци оюуула охсон профилаторий тутулан эрэр.

Сэрин бүтээгдэн утаа-
жастань сандал саастар-
тан биридэстэрээр ырыа-
да ылламын, хоёондоо
хошуудуубт кырасыбай
дымас Амма уннуултаах
уһун кыһыны быһа бүтү-
үн сыппыт муус-хаар
уорданын өрө түлээн
көбүһөн баран көмүөлүн
мууһун курулута-харыла-
та убуунара сытара. Чу-
раччы Мылдыаайгытын
дытылыктар илирэн тап-
тымарт Аммаларын сонур-
уу одуулаһа турар уо-
латтар илчилэртэн бири-
дэстэрэ уонунан сыллар
уолан баран Социалис-
тической Улэ Геройун
латын ыһыа, республика-
да эрэ буолбакка, өнөөдөр
атын государстволар-
а тини биллэр бөрүтэ-
эй халһайдыстыбаннык.
Америкада тиниэн ол дой-
ду фирмаларыттан бири-
дэстэрин бизнесменнэрин
ыһыта атах төлөсөн олорон
төлөсөй дэлэстинин ыһы-
лар үлэһит таһыа
тинэн салаабыттара буо-
луу...

Василий Михайлович
Гладкий төгө да сазыры
ардар билигин да үлө,
дох үлүскөннээх сууру-
ун үбүгүр сылдыар,
дону, аймак-била буол-
ут эбминерин олохторун
есе тунсарар, сайынна-
ар туһутар тугу эма өс-
тобулан өйдүө, онтука-
нын олоххо киллэри-
нин эрэнэбит, Итинник
ига эрэлге төрүөтүннэ-
нир тийи холугар кы-
ыгыта дуох үлэлээн кэл-
ит үлүтэ-хамнаа, оло-
ут олобо буолаллар.

Уйз чирппэрин анараа ортургар этэ. Оччотоодуга совхоз отделенийны управлющая В. М. Кладина производственной управление кийингэр—Уус-Нара бөһүөлөгэр нэлэ сымдаан манньк диэбис-
тайх.

— Додоттоор, бийнги
ни Тэмнубутугар олорон
обүгэлэрбит саанаагыг-
ригталэр үдэлнир динэл-
ритэн сааланыхтаах.
Отделение

— Сайнын суол-нис суох. Дьэ уонна хантан, ханан малы эгини тил-ийн учугай, аныгылыы дьыны-воу туттуоххуй. Тух бар сайдыы, ула-рыыы эбээн корутун тнэрийсанаа хаа туруу-бу. Онон ностоххо сата-ныыйы.

— Ханна, додоор? — Тополийайга. Ойно Хаандыгаттан сайнын сымдынарга онгошуулах байдалтай эхлэж бээр. Си-рин. Туох-хандыг ининиз, сага бөхүлэж генераль-най бэлэанын онгортоо охсон млар. Онуга суох сана бөхүлэги, буолаары

